

**АДМІНІСТРАТИВНЕ-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН****ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE ECONOMY IN UKRAINE:
CURRENT STATE****Іванченко В.В., аспірант***Міжнародний університет бізнесу і права*

Метою статті є аналіз адміністративно-правового регулювання економіки в Україні з урахуванням реалій сьогодення. Автором звернута увага на сучасний стан життя країни, введення воєнного стану та охарактеризовано як вищезазначений стан впливає на економічну складову держави. Доведено, що подолати економічні кризові явища та підтримати нашу спільноту допомагають Європейський Союз, США та інші міжнародні партнери. З впевненістю вважаємо, що цей прояв турботи є втіленням ідеї соціальної державності.

Визначені основні суб'єкти органів державної влади нашої країни, що здійснюють адміністративно-правове регулювання економіки в Україні. Серед вищезазначених осіб пріоритетним та найбільш значущим за юридичною силою у напрямку управління економічними процесами в країні є повноваження Президента України.

Автор прийшов до висновку, що метою адміністративно-правового регулювання сфери економіки є реалізація конституційного положення, в якому зазначається, що саме держава повинна врегулювати та забезпечувати її соціальну направленість.

Аналізуючи праці науковців, надано авторське визначення «економіка» та «адміністративно-правове регулювання», зроблені обґрунтовані висновки щодо покращення адміністративно-правового регулювання економіки з урахуванням реалій сьогодення. Наголошено на тому, що Президент України та органи державної влади зроблять максимально, щоб Україна здобула ще більшого процвітання, ніж до війни і тим самим виконала усі пред'явленні вимоги щодо набуття членства в Європейському Союзі.

Ключові слова: економіка, адміністративно-правове регулювання, воєнний стан, кризові явища.

The purpose of the article is to analyze the administrative and legal regulation of the economy in Ukraine, taking into account the realities of today. The author drew attention to the current state of life in the country - the introduction of martial law and characterized how the above-mentioned state affects the economic component of the state. It has been proven that the European Union, the United States and other international partners help to overcome the economic crisis and support our community. We believe with confidence that this manifestation of care is the embodiment of the idea of social statehood.

The main subjects of the state authorities of our country, which carry out administrative and legal regulation of the economy in Ukraine, have been identified. Among the above-mentioned persons, the priority and the most significant in terms of legal force in the direction of managing economic processes in the country is the authority of the President of Ukraine.

The author came to the conclusion that the goal of administrative and legal regulation of the economic sphere is the implementation of the constitutional provision, which states that the state should regulate and ensure its social orientation.

Analyzing the works of scientists, the author's definition of «economy» and «administrative-legal regulation» is given, well-founded conclusions are made regarding the improvement of administrative-legal regulation of the economy, taking into account the realities of today. It was emphasized that the President of Ukraine and state authorities will do their utmost to ensure that Ukraine achieves even greater prosperity than before the war and thereby fulfills all the requirements for membership in the European Union.

Key words: economy, administrative and legal regulation, martial law, crisis phenomena.

Постановка проблеми та її актуальність. Наявність ефективної системи адміністративно-правового регулювання економіки держави є курсом на європейську інтеграцію та створення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені. На адміністративно-правове регулювання економіки країни впливають переми в політичному житті, взяття курсу держави на реалізацію євроінтеграційної політики, що має наслідком створення нових умов, в яких функціонуватимуть суб'єкти задля підтримання економічної складової держави. Ці умови сприятимуть поліпшенню показників країни у міжнародних рейтингах. Виконати вимоги міжнародної спільноти – вивести економіку України на європейський рівень існування.

Серед основних функцій нашої держави – забезпечення економічної та інформаційної безпеки країни [1]. Держава на чолі з органами державної влади повинна забезпечувати захист прав та інтересів усіх суб'єктів економічних відносин, створювати стабільне економічне зростання, підвищувати рівень життєдіяльності своїх громадян, розробляти та втілювати дієвий механізм захисту розвитку економічної сфери, розробляти та приймати нормативно-правові акти, які забезпечували б економіку країни від внутрішніх та зовнішніх загроз, та надавали б суб'єктам економічних правовідносин вигідні та належні умови для розвитку економічної сфери як для окремого індивіду, так і для країни в цілому. Вважаємо, що це є чинниками належного функціонування країни в умовах ринкових відносин. Варто наголосити, що проблеми адміністративно-

правового регулювання економіки, ефективної діяльності органів публічної адміністрації в цій сфері є актуальними не лише для України, а й для будь-якої країни світу.

На превеликій жаль, з початку військової агресії РФ на території нашої держави ми можемо спостерігати функціонування кризових явищ в економіці країни. У будь-які часи війни негативно впливає на економіку навіть самої розвинутої країни. Наша країна в економічній сфері також це відчуває, тому органи державної влади повинні максимально приділяти увагу економічним правовідносинам під час воєнного стану аби поряд з психологічним дискомфортом, який відчувають на собі громадяни країни в результаті наслідків війни, мінімізувати кризу в економічній сфері. Подолати економічні кризові явища та підтримати нашу спільноту виявили бажання Європейський Союз, США та інші міжнародні партнери, цей прояв турботи є втіленням ідеї соціальної державності. Водночас необхідно враховувати ризики та наслідки надмірного боргу, що може призвести до дефолту. Донори повинні проводити різницю між, з одного боку, чистими фінансовими витратами та ефективністю, а з іншого – результативністю іноземної допомоги стосовно заявлених цілей.

Вважаємо, за потрібне ще більшої уваги приділяти системі органів публічного адміністрування з питань адміністративно-правового регулювання економіки України на сучасному етапі, це дасть змогу врегулювати та вжити необхідних заходів для нормалізації ситуації в економіці держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема адміністративно-правового регулювання економіки в Україні частково висвітлена у працях українських правознавців. Так, О. Транько на основі теоретичного дослідження проаналізувала особливості адміністративно-правового регулювання економічних процесів, вивчала поняття та характер адміністративно-правового регулювання економікою; окреслила правові засади управління економікою, прийшовши до висновку, що основні функції та напрями забезпечення інтересів держави знаходять своє відображення та закріплення в адміністративно-правових нормах [2, с. 124-127]. В.Б. Крикун досліджував розвиток сучасних наукових поглядів щодо адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах. Автором визначено теоретичні й практичні питання, що залишилися поза увагою вчених і потребують теоретичного та практичного вирішення з метою вдосконалення діяльності органів публічної адміністрації в зазначеній сфері [3, с. 50-54]. Яковюк І.В., Єфремова К. В., Новіков С. А. досліджували питання, що стосуються комплексу проблем, пов'язаних з післявоєнним відновленням України і участю в ньому колективного Заходу. Науковці вважають, що важливим кроком у післявоєнному відновленні України має стати списання зарубіжними фінансовими установами, насамперед МВФ та ВБ, зовнішнього боргу або принаймні його частини як важливої та необхідної ознаки справжньої солідарності міжнародної спільноти [4, с. 19-26].

Однак, наведені дослідження або частково розкривають особливості адміністративно-правового регулювання економіки України в реаліях сьогодення або не враховують положення оновленого міжнародного та національного законодавства, у цій сфері. На сьогодні існує потреба в дослідженні та деталізації кризових явищ та викликів які стоять перед нашою державою на сучасному етапі існування, що впливають на економічну сферу.

Метою цієї статті є визначення актуальних проблем адміністративно-правового регулювання економіки в Україні, встановити роль та місце суб'єктів адміністративно-правового регулювання цього напрямку, надати авторське визначення «економіка» та «адміністративно-правове регулювання» з урахуванням доктрини права, зробити обґрунтовані висновки щодо покращення адміністративно-правового регулювання економіки з урахуванням реалій сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Вчені-науковці слушно зазначають, що з усіх галузей і сфер, що мають адміністративно-правове регулювання, найскладнішими вважаються ті, які належать до економіки. Так, О. Транько наголошує, що економіка – це системний господарський комплекс, що складається із взаємопов'язаних і взаємозалежних ланок: по-перше, суспільного виробництва, по-друге, розподілу матеріальних цінностей і, по-третє, обміну виробленого продукту в масштабах усієї держави. Термін «економіка» утворився від грецьких слів *oikas* (будинок, господарство) і *nomos* (правило, закон). Сукупність цих слів у буквальному розумінні означає «правила ведення домашнього господарства» [2, с. 124-127]. Ю.П. Битяк в свою чергу закріплює, що економіка – це складна поліструктурна система, головною метою якою є функціонування задля забезпечення суспільства матеріальними благами. Ефективна національна економіка є гарантією незалежності держави [5]. Економічний словник визначає економіку як сукупність суспільних відносин як у виробничій, так і у невиробничій сферах, тобто економічний базис певного суспільного ладу; народне господарство певної країни або його галузь [6]. Кошиков Д.О. досліджував зміст поняття «адміністративно-правове регулювання» та його складові елементи, окрему увагу приділив науковій характеристиці ознак адміністративно-правового регулювання економічної безпеки держави, досліджував їх зміст та особливості реалізації у практичній діяльності державних органів [7, с. 264-268].

На підставі наведених тверджень можна надати авторське визначення економіки. Отже, економіка це комплекс складних системних виробничих відносин в сфері господарської діяльності, які виникають між суб'єктами економічних правовідносин. Це системний господарський комплекс, що містить взаємопов'язані і взаємозалежні ланки. Ефективний, належний, прогресуючий розвиток економічної складової держави залежить від створення належних умов розвитку, розробка та прийняття законодавчих актів які б задовольняли інтереси суб'єктів економічних правовідносин та контроль органів державної влади за вищезазначеною сферою.

Необхідно здійснити роз'яснення щодо визначення поняття «адміністративно-правове регулювання». Так, В.І. Теремецький, вважає, що правове регулювання охоплює 1) специфічну діяльність держави (її нормотворчих органів), пов'язану з виробленням юридичних настанов і визначенням юридичних засобів забезпечення їх дієвості; 2) діяльність безпосередніх учасників суспільних відносин, спрямовану на пошук та залучення засобів юридичного регулювання для узгодження своєї поведінки із правом [8, с. 546]. Р.Я. Демків наголошує на тому, що правове регулювання як юридичне явище (нормативно-юридичне регулювання) – це система дій та операцій, які здійснюються органами державної влади у встановлених процесуальних формах за допомогою певних методів та з використанням при цьому юридичних засобів, спрямованих на встановлення і реалізацію певних моделей суспільного розвитку [9, с. 612-614].

Адміністративно-правове регулювання – це сукупність загальних і спеціальних засобів і способів (прийомів), які застосовуються органами виконавчої влади держави для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини [10, с. 612-614]. Основою адміністративно-правового регулювання є вплив юридичних засобів (норм адміністративного права) та заходів адміністративно-правового спрямування, методів та режимів на економічні суспільні відносини. Результатом адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правовий порядок, забезпечення прав та законних інтересів суб'єктів економічних правовідносин, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави.

За національним законодавством суб'єктами адміністративно-правового регулювання економіки в Україні є Президент України, Кабінет Міністрів України, профільні міністерства, державні служби, органи виконавчої влади з питань економічного спрямування, місцеві державні адміністрації, територіальні громади. Кожний з уповноважених суб'єктів здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері економіки в межах своєї компетенції. Компетенція вищезазначених осіб встановлюється Конституцією України, законами та іншими підзаконними актами. Головною спільною метою вищезазначених суб'єктів у напрямку державного управління економікою є забезпечення ефективного розвитку соціуму, створення вигідних, належних умов для внутрішньої і зовнішньої безпеки країни у сфері економіки, враховуючи інтереси як держави в цілому так і окремого її громадянина, розробка програм які б позитивно впливали на економічний та соціальний розвиток країни з урахуванням економічних проблем сьогодення.

Серед вищезазначених осіб пріоритетним та найбільш значущим за юридичною силою у напрямку управління економічними процесами в країні є повноваження Президента України. Саме Офіс Президента України та Президент зокрема визначають напрямки зовнішньої та внутрішньої діяльності в сфері економічної політики, впливають на утворення управлінських структур у зазначеній сфері, здійснюють проведення реформ для підвищення ефективності економіки країни, поглиблення грошової стабільності, надають конкретні розпорядження

іншим суб'єктам адміністративно-правового регулювання економіки в Україні.

У функціональному відношенні єдиною системою управління економікою утворює організаційно-структурна діяльність людей, яка спрямована на ефективне функціонування галузей економіки. Також однією з форм вираження такої діяльності є діяльність із функціонування адміністративно-територіальних одиниць.

Без державного регулювання та справедливого державного контролю помітно знижується ефективність виробництва, відбувається дестабілізація цін, подорожання впливають на якість соціальної сфери, відбуваються значні прояви зловживання владою в економічній сфері. На розвиток якісної економіки держави впливає державне регулювання та контроль. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання економіки в Україні повинні виключно у межах закону й в інтересах держави та її громадян, захищати економічні інтереси виробників і споживачів, регулювати грошовий обіг, формувати та розвивати економічно вигідні сфери як в середині країни так і на міжнародній арені.

На превеликий жаль, російська агресія проти України, розпочата 24 лютого 2022 р. внесла докорінні зміни в економіку нашої країни, виникли нові виклики та загрози. Реалії сьогодення – економічна криза, яка охопила не тільки Україну, але й Європейський Союз. На сьогоднішній день належне функціонування вітчизняної економіки дуже залежать від допомоги закордонних друзів: США, Європейського Союзу, міжнародних фінансових партнерів, адже в умовах війни наша економічна складова держави, бюджет країни отримав дуже потужний стрес.

Так, протягом 2022–2023 рр. Європейська комісія виділила біля 700 млн. євро на програми гуманітарної допомоги в Україні, які реалізуються гуманітарними партнерами на місцях. Відповідно до пріоритетів уряду України, гуманітарна допомога ЄС полягає у наданні житла, багатоцільової фінансової підтримки, захисту, охорони здоров'я, продовольчої допомоги, освіти у надзвичайних ситуаціях, а також водопостачання та санітарії. Не менш значущою є допомога ЄС у захисті населення, як внутрішньо переміщених осіб, так і громад, що їх приймають, а також підтримка малого і середнього бізнесу і сільського господарства. Європейський Союз надає допомогу не лише тимчасово переміщеним особам, які проживають на його території, але й громадянам нашої держави, які залишилися в Україні.

Окремо хочемо звернути увагу на деякі кризові явища та виклики з якими стикнулася наша країна на сучасному етапі існування, що у свою чергу вплинуло на економічну сферу:

– у захисті права на соціальний захист та соціальну допомогу відчули потребу мільйони українців, економіка країни та бюджет з цим не впорались би, однак завдяки спільним зусиллям Президента України з іншими суб'єктами адміністративно-правового регулювання економіки країни та співпраці з міжнародними партнерами

була здійснена розробка механізму соціальної допомоги та соціального забезпечення;

– пошкодження критичної (об'єкти, що надають послуги в галузях енергетики, транспорту, водопостачання), виробничої (виробництва харчових продуктів тощо) інфраструктури, зруйновані села та міста відновлення яких є найскладнішим і довготривалим завданням для економіки України;

– корупція серед посадових осіб, що призводить до підриву довіри громадян до органів державної влади, підрив авторитету держави на міжнародній арені, блокування надходження іноземних інвестицій, зменшення податкових надходжень до бюджету та зниження ефективності економічної політики держави, стримування економічного розвитку – як наслідок занепад економіки;

– наявність шалених збитків від падіння виробництва, необхідність отримання довгострокової позики на вигідних умовах від колективного Заходу, що сприятиме підвищенню макроекономічної стабільності та загальної стійкості України в умовах цілеспрямованої руйнації росією економіки, транспорту та іншої інфраструктури.

З урахуванням вище зазначеного, з метою адміністративно-правового регулювання економіки в Україні з урахуванням реалій сьогодення, пропонуємо науковій спільноті **наступні висновки**: в сучасних реаліях сьогодення економіка розвивається повільними темпами, держава переживає кризи і потрясіння; сьогоденні функціонування вітчизняної економіки і соціальної сфери залежать від допомоги США, ЄС та міжнародних фінансових інституцій; необхідність подолання корупції – органи державної влади (Державне бюро розслідувань, слідчі підрозділи прокуратури, Національна поліція, Служба безпеки України) та громадянські ініціативні організації повинні ще більш активно та ефективно протидіяти проявам корупції, особливо в умовах воєнного стану; особливу роль відіграє США та Європейський Союз у повоєнній відбудові держави, зокрема в питанні списання зовнішнього боргу України або принаймні його частини; росія і білорусь повинні сплатити репарації за завдану шкоду Україні.

Незважаючи на велику кількість наукових праць у цій сфері, адміністративно-правове регулювання економіки України в воєнний час не було предметом окремого глобального, системного дослідження. Крім того, за останні роки кризового життя країни законодавство стрімко змінюється, постійні зміни відбуваються серед суб'єктів публічного адміністрування, поява нових глобальних відносин викликає потребу в проведенні комплексного наукового дослідження із зазначеної проблематики з урахуванням досвіду діяльності органів публічного адміністративної зарубіжних країн. Все це є обов'язковим та першочерговим завданням для органів державної влади, оскільки метою адміністративно-правового регулювання сфери економіки є реалізація конституційного положення, в якому зазначається, що саме держава повинна врегульовувати та забезпечувати її соціальну направленість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
2. О. Тронько. Адміністративно-правове регулювання в галузі економіки. *Підприємництво, Господарство і Право*. 5/2017. С. 124-127
3. Крикун В.Б. Деякі аспекти розвитку сучасних наукових поглядів щодо адміністративно-правового регулювання економіки України в кризових умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 49. Том 2. 2018. С. 50-54.
4. Яковюк І.В., Єфремова К.В., Новіков Є.А. Економічна безпека і роль колективного Заходу у поствоєнному відновленні України. *Право та інновації*. 2022. № 2 (38). С. 19-26. DOI 10.37772/2518-1718-2022-2(38)-2
5. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк. К.: «Юрінком Інтер». 2005.
6. Економічний словник https://slovnuk.me/dict/economics_dict
7. Кошиков Д.О. Сутність адміністративно-правового регулювання економічної безпеки держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. №6. С. 264-268
8. Теремецький В.І. Податкові правовідносини в Україні. Монографія. Харків. Діса плюс. 2012. С. 648
9. Демків Р.Я. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 34 (1). С. 19–23
10. Остапенко, Олександр Іванович. Адміністративне право України (загальна частина): навч. посіб. Остапенко О. І. Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін.; Вид. 2-е, доп. Львів. СПОЛОМ. 2021. 616 с. Бібліогр. С. 612-614